

■ COLUMNA

Diriger empè da moderar

Era quels che taschan portan responsabladad

DA CLAUDIA CADRUVI

La Lia Rumantscha n'è Lnagina moderatura. Tgi che ha gust da moderar discussiuns, duai s'annuziar tar in radio u tar ina televisiun. Moderaturs rumantschs èn adina puspè tschertgads. Ma era moderar dovra curaschi. Ins sto mintgantant tschentar dumondas malempernaivlas u curreger glied che fa pretensiuns faussas. Questa lavur na duess ins betg sutvalitar.

Ils Rumantschs e las Rumantschas n'han ni ina regenza, ni in stadi, ni in agen chantun. Els han persuerter ina organisaziun tetgala: la Lia Rumantscha. Quella remplazza en in tschert grad ina structura da stadi u guvern. Ils delegads rumantschs, pia la basa, elegian il president e la suprastanza. Lezza tscherna il secretari.

Ils suprastants, il president ed il secretari da la Lia èn las pli impurtantas personas pertutgant dumondas da la lingua rumantscha. Da preschent taschan questas personas, quai vul di ellas na sa posiziuneschan betg en la damonda da la lingua scritta cuminaivla en scola. Quai na va betg.

Igl è vair, la Lia Rumantscha ha dad esser qua per tuts Rumantschs e tuttas Rumantschas. Quai na vul dentant betg dir ch'ella sto dar raschun a tuts e far belbel cun finadin. Per duvrar l'exempel d'in guvern: Il cussegl federal è era qua per tut ils Svizzers. Pervia da gliez na dat el anc ditg betg il chau sin tuttas varts. En discussiuns delicatas sto el prender posiziun e communitgar sia tenuta, era sche quai n'è magari betg uschè cumadaivel e na plascha

betg a tuts. Ma quai è l'incumbensa d'ina regenza. Era d'ina Lia Rumantscha dastgan ins spetgar ch'ella prendia posiziun ed inditgeschia ina direenziun.

Sche la Lia Rumantscha di ch'ella veglia moderar la discussiun, munta quai ch'ella fugia la discussiun e na vul sezza betg prender posiziun. Pertge? Tge ha ella da perder?

Il president *Vincent Augustin* perda forsa intginas vuschs en ses combat electoral, sch'el s'exprima per il rumantsch grischun. Ma forsa era betg, pertge blers electurs stiman in pled curaschus.

Il secretari *Urs Cadruvi* po imo guadagnar format. Glied giuvna sco el han la chaschun da sa profilar en temps da crisa – quai dentant mo cun vegnir ord la crosa e betg cun sa zuppar davos il pretext da la neutralità.

Era la suprastanza ha la pussaivladad d'agir. Ella è tenor statuts l'organ executiv. Ils suprastants *Luzia Plaz-Sonder, Jon Carl Tall, Erwin Vincenz, Men Janett* cun il president represchantan tuttas regiuns rumantschas. Els pon far palais lur posiziun davart la lingua cuminaivla en scola – cun ina simpla comunicaziun u er

envidar ad ina conferenza da medias. Quai fiss in ferm signal da gronda valor.

Ma i na va betg per singulas personalias, ma bain per la rolla e la credibilitad da l'organisaziun tetgala. Ils delegads da la Lia Rumantscha han giavischè avant nov onns a la radunanza a Casti l'introducziun integrala da la lingua cuminaivla en las scolas rumantschas. Questa radunanza (guarda rapport annual 2002 pagina 77 sin www.liarumantscha.ch) ha gi lieu gia in onn avant ch'il cussegl grond ha prendì sia decisiun dals meds d'instrucziun. La chasa rumantscha ha da defender il conclus da ses delegads. Pertge na fa ella betg quai?

Ils proxims mais crodan l'edecisiuns impurtantas en las vischnancas, nua ch'i ha dà iniziativas per turnar tar l'idiom sco lingua da scola. Il mender vi dal taschair da la Lia Rumantscha è: ella lascha cun ses silenzi – en il senn d'ina abstinenz da posiziun – a mesa via ils pioniers dal rumantsch grischun. Lezs na san betg pli nua s'orientar. Er ils geniturs e scolasts ch'eran en sasez persvadids da la lingua cuminaivla vegnan adina pli malsegirs. Uscheditg che la Lia Rumantscha na prenda betg cler e net posiziun fa ella entiert a tut quels che han fatg in pass curaschus ed introducì la nova lingua da scrittira – in pass en il senn da las finamiras da la Lia Rumantscha.

Mintgin che tascha – ed lavess la cumpetenzza e la savida da dir insatge davart l'introducziun da la lingua cuminaivla en scola – porta la cunresponsabladad per quai che capita u per quai che na capita betg.